

LA VIOLÈNCIA
HUMANA ENFRONT
ELS LÍMITS
DEL PLANETA

NOAH GORDON

Codirector del Programa de Sostenibilitat, Clima
i Geopolítica, i membre del Programa Europa,
Carnegie Endowment for International Peace

El nostre planeta té límits, i quan els humans els traspassem –per exemple, quan emetem diòxid de carboni que escalfa l’atmosfera i acidifica els oceans–, se’n van en orris els fonaments naturals que garanteixen la subsistència i la prosperitat humana. I es de preveure que la Terra acabi tornant-nos el cop en tant que espècie dominant.

De la mateixa manera, traspassar aquests «límits planetaris»¹ també fa que augmenti la probabilitat d’enfrontaments entre els mateixos éssers humans. El canvi climàtic i les respostes per combatre’l reconfiguraran la geopolítica i el panorama internacional en matèria de seguretat; això ho aprofitaran els agents no estatals violents per guanyar noves quotes de poder. Els impactes climàtics també afectaran negativament la governança, ja que disminuiran la capacitat i la legitimitat dels estats, intensificant la competència pels recursos i pel territori habitable i fent necessàries polítiques impopulars. Alguns agents no estatals podrien respondre a aquesta conjuntura emprant la violència, ja sigui per influir sobre l’actuació dels estats o per substituir-ne la funció en determinats àmbits estratègics.

Aquest article identifica sis factors relacionats amb el clima que crearan noves oportunitats perquè els agents no estatals violents puguin dur a terme les seves accions². Aquest factors, que desenvoluparem a continuació, són els següents:

1. la crisi dels aliments, l’aigua i l’energia, i el seu impacte en la legitimitat i la capacitat dels estats;
2. l’increment de zones inhòspites difícilment habitables per raons ambientals;
3. l’augment de restriccions impopulars sobre l’accés als recursos;
4. el creixement de la demanda de traficants de persones i guàrdies fronterers armats per fer front als moviments migratoris;
5. el caos i la injustícia arran de les catàstrofes climàtiques, més freqüents i severes;
6. la indignació i l’enuig contra els responsables del canvi climàtic.

La successió d’aquest conjunt de factors no significa que s’hagi de produir necessàriament una major activitat per part dels agents no estatals violents el 2030 o el 2040, en comparació amb dècades anteriors. Per molt important que sigui el canvi climàtic, només és un dels factors que influeixen en la irrupció i l’activitat creixent dels agents no estatals violents. Hi ha, a més, altres factors també determinants, com ara l’eficàcia de la governança, els moviments ideològics, el canvi demogràfic o els avenços tecnològics en matèria de seguretat. Els éssers humans també conserven una capacitat notable per mitigar els efectes del clima i adaptar-s’hi. No obstant això, tal com es pretén demostrar en aquest article, la reacció als efectes del canvi climàtic, com les sequeres i les onades de calor, si més no, obrirà noves oportunitats perquè els agents estatals no violents puguin desenvolupar les seves activitats.

1. Per a més informació sobre el terme «límits del planeta», vegeu, per exemple, Steffen et al., «The nine planetary boundaries», publicat per l’Stockholm Resilience Centre a: <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries/the-nine-planetary-boundaries.html>
2. En aquesta categoria d’actors no estatals violents agrupem indistintament grups criminals o insurgents, empreses de seguretat privada, paramilitars i terroristes.

La crisi dels aliments, l'aigua i l'energia, i el seu impacte en la legitimitat i la capacitat dels estats

La recerca en ciències polítiques ha arribat a la conclusió que proporcionar «un increment del benestar» —entès com la millora constant del nivell de vida— és un element determinant per a la legitimitat d'un Estat³. Per contra, el canvi climàtic agreujarà els fenòmens meteorològics extrems, limitant la capacitat dels estats de millorar el benestar dels seus ciutadans i de crear les condicions de seguretat necessàries per protegir-los a ells i a les seves propietats. Els recursos que, hipotèticament, podrien haver estat destinats a millorar l'educació o l'atenció sanitària es destinaran, en aquest nou context, a la resiliència climàtica o a les energies renovables, o potser ni tan sols estaran disponibles. De fet, s'espera que el canvi climàtic redueixi en més d'un 10% la producció econòmica mundial d'aquí a 2050, en comparació amb els nivells de creixement esperats sense aquest fenomen. També farà que les pèrdues siguin, sens dubte, molt més importants als països més vulnerables.

Així doncs, el canvi climàtic pot disminuir la legitimitat o el lideratge que els estats obtenen de l'exercici de la funció pública. Tot i que aquesta és només una de les seves dimensions —juntament amb el criteri de legalitat del govern o el consentiment dels governats—, aquesta legitimitat de l'exercici de govern té molta importància, especialment en els estats no democràtics⁴. Quan els estats són considerats il·legítims perquè no proporcionen seguretat i prosperitat als ciutadans, poden prosperar els agents no estatals poderosos, com ara grups insurgents o grups liderats per senyors de la guerra. En contraposició amb un Estat trontollant que no pot garantir serveis essencials, els agents no estatals violents poden obtenir una certa legitimitat que els permeti justificar la ruptura *de facto* del monopoli estatal de la violència⁵.

Sabem que la legitimitat és un recurs fonamental per a establir i consolidar la pau. Per exemple, la incapacitat del Govern Federal de Transició de Somàlia per derrotar l'organització jihadista al-Shabab a principis de la dècada de 2010 s'ha atribuït a «la seva incapacitat per aconseguir la legitimitat política interna»⁶. Ho vam veure també en el cas de Pakistan, quan les forces de seguretat van poder vèncer els talibans pakistesos, no perquè canviessin de tàctica militar, sinó perquè van recuperar la seva legitimitat davant de la societat⁷. És doncs, durant els conflictes i en les primeres etapes postconflicte, que aquesta legitimitat en l'exercici de govern és «generalment la principal font de legitimitat». Per assolir-la, els estats han de proveir serveis i assegurar que es garanteixen les necessitats bàsiques dels ciutadans.

En temps contemporanis, trobem múltiples exemples de com la incapacitat d'un Estat per proveir serveis bàsics ha obert la porta a les accions d'agents no estatals violents. A la Síria de finals de la dècada de 2000, per exemple, la sequera va comportar inseguretat alimentària i va abonar el terreny per a les protestes que desencadenaren la guerra civil siriana. Al Nepal, el subministrament deficient de béns públics per part de l'Estat —sobretot els talls d'electricitat recurrents—, ha obstaculitzat la consolidació de la pau des del 2006⁸. Finalment, a l'Iran assolat per la sequera de finals de 2021, els enfrontaments entre els agricultors que no tenien prou aigua i la policia van acabar amb desenes de ferits. El desafiament a la legitimitat és especialment greu en estats autoritaris mancats de la legitimitat d'origen, i on el contracte social consisteix en què els ciutadans sacrificuin l'autodeterminació i els drets democràtics a canvi de seguretat bàsica i augment del nivell de vida. Quan un Estat ja no pot complir la seva part del tracte,

3. Vegeu Gilley (2006).

4. Vegeu Holbig (2011).

5. Vegeu Finlay (2010).

6. Vegeu Pham (2011).

7. Vegeu Lieven (2017).

8. Vegeu Krampe (2016).

pot veure's sotmès ràpidament a pressions, amb independència de que aquesta incapacitat s'expliqui, si més no en part, pel carboni emès en dècades anteriors i potser en d'altres continents. I és precisament aquesta esletxa la que aprofiten els agents no estatals violents per entrar en joc.

L'increment de zones inhòspites difícilment habitables

Les zones inhòspites a conseqüència de les seves característiques ambientals són el territori perfecte per als agents no estatals violents, especialment si són, a més, «espais no governats», on l'autoritat de l'Estat és feble i la principal activitat econòmica, a part de l'agricultura, són les activitats il·legals, com ara el contraban. Quan el canvi climàtic desertitza praderies o contribueix a la salinització del sòl, els agricultors no poden viure de les seves terres i els agents no estatals violents tenen major facilitat per reclutar combatents i exercir una major autoritat.

La geografia és, de fet, un dels factors que explica la ingovernabilitat d'alguns territoris a l'interior d'estats africans com Líbia, Algèria o Mali. El Sahel, la regió semiàrida de l'Àfrica Occidental que separa el desert del Sàhara de les sabanes tropicals del sud, n'és un bon exemple. A Nigèria i Mali, el canvi climàtic contribueix a la desertificació, destrueix els mitjans de subsistència, potencia la migració i agreuja els perillosos conflictes entre agricultors i pastors⁹. La desertificació empeny els pastors cap al sud, on competeixen amb els agricultors per l'aigua i la terra fèrtil. És en aquest entorn, caracteritzat per les sequeres i l'escassetat de terra conreable, així com per l'alteració dels mitjans de subsistència, on els insurrectes de Boko Haram han aconseguit més reclutes i més poder.

Tampoc els països més rics i amb una governança més forta són immunes a les pressions ambientals que poden contribuir al sorgiment d'agents no estatals violents. Una gran sequera

històrica a l'oest dels Estats Units va fer que els governs emprenguessin mesures necessàries, però impopulars, per estalviar aigua. El 2001, quan l'Oficina Federal de Gestió de Terres estatunidenca va anunciar per primera vegada plans de restricció d'aigua als agricultors per tal de garantir la supervivència dels peixos al llac Upper Klamath d'Oregon, es va desencadenar una revolta d'agricultors i ramaders armats que van irrompre en una instal·lació del govern per obrir les comportes de reg i, més tard, van protagonitzar un tiroteig prop de les oficines d'un grup indígena local¹⁰. Dues dècades més tard, les tensions van tornar a augmentar. El 2014, partidaris conservadors del ranxer Cliven Bundy van protagonitzar un enfrontament armat amb agents federals estatunidencs arran d'una disputa per la negativa de Bundy a pagar les taxes de pasturatge per l'ús de terres federals. El 2016, novament, els partidaris de Bundy (la People's Rights Network) es van apoderar d'una reserva natural a Oregon, per protestar

9. Vegeu Lenshie (2020) i Benjamisen *et al.* (2012).

10. Vegeu Baker (2021).

Les zones inhòspites des del punt de vista ambiental són un territori fèrtil per als actors violents no estatals, especialment els «espais sense govern»

contra el control governamental de les terres de l'oest. I a principis de la dècada de 2020, aquests grups han amenaçat amb emprar la violència per imposar les seves polítiques sobre els recursos hídrics, obrint per la força les comportes de capçalera d'un embassament. A mesura que s'agreugi la gran sequera de l'oest dels Estats Units i que el govern federal exigeixi que aquests estats de l'oest estalviïn el màxim d'aigua¹¹, és probable que s'implantin polítiques hídriques més radicals, i que això provoqui de retruc una major activitat dels agents no estatals violents.

També a Califòrnia alguns ciutadans han expressat la seva preocupació per l'aparició de milícies armades clandestines que aprofiten els incendis forestals per reclutar nous membres. L'anomenada Milícia Estatal de Califòrnia afirma estar formada per «patriotes» que es preparen «per als disturbis que vindran»¹². La in-

capacitat dels estats per fer front a les tensions provocades pel canvi climàtic desperta ànsies de construir alternatives al poder públic, i, de ben segur, l'expansió del territori no governat proporcionarà a aquests agents nous espais per arrelar on els cultius no ho puguin fer.

L'augment de restriccions impopulars sobre l'accés als recursos

La preocupació pel canvi climàtic farà que els governs adoptin noves restriccions sobre quan i com es poden extreure i cremar els combustibles fòssils, fet que pot provocar protestes violentes. Entre 2005 i 2018, 41 països van patir almenys un aldarull vinculat directament amb la demanda popular de combustibles. La causa dels disturbis sol ser o bé els efectes d'alguna crisi energètica global, o bé una decisió de política local que provoca un augment dels preus¹³. De fet, la preocupació pel canvi climàtic fa que cada vegada

11. Vegeu Williams et al. (2022) i James (2022).

12. Pàgina d'inici de la California State Militia, data de consulta: 22 novembre 2022, disponible a <https://www.csm2r.com/home.php>.

13. Vegeu McCulloch (2022).

hi hagi més països que apliquin impostos a les emissions de carboni —47 segons el Banc Mundial— i que els governs redueixin també, a poc a poc i amb retard, les subvencions als combustibles fòssils¹⁴.

Paral·lelament a les protestes per l'augment dels preus dels combustibles fòssils, també s'han produït protestes pels lamentables efectes col·laterals de la necessària transició cap a les energies netes: poblacions que podrien quedar arruïnades per l'obertura de noves mines, residents que podrien veure's obligats a traslladar-se per deixar pas a noves línies d'alta tensió elèctrica, idíl·lics paratges rurals fets malbé per la producció d'electricitat renovable, etc. Podem afirmar que les disputes per la construcció d'infraestructures de suport a la transició energètica tot just comencen.

Fins ara, pocs governs —i cap dels principals productors de combustibles fòssils— han volgut adherir-se a iniciatives com l'aliança *Beyond Oil and Gas*¹⁵ (BOGA, segons les sigles en anglès) i comprometre's a posar fi a l'extracció de combustibles fòssils. Les restriccions sobre la producció d'aquests combustibles que s'han implantat fins ara s'han centrat principalment en les mines de carbó, provocant, per exemple, les protestes a Polònia el 2021¹⁶. Però si els governs es prenen seriosament els seus compromisos climàtics hauran de restringir la producció no només dels jaciments petrolífers, sinó també d'altres «béns amb efectes sobre el clima», com ara les granges de bestiar boví¹⁷.

Als estats on les institucions són més sòlides, la reacció contra aquestes restriccions podria assemblar-se a la que es va produir contra els esforços del govern britànic per tancar les mines de carbó a la dècada de

1980. Per raons econòmiques i polítiques, el govern de la primera ministra Margaret Thatcher estava decidit a tancar les mines de carbó subvencionades que no eren rendibles i a posar fi als sindicats miners. Els miners van reaccionar-hi convocant una vaga i obstruint l'accés a les mines per impedir que els «esquirols» continuessin la producció. El punt culminant del conflicte va produir-se al 1984, quan milers de miners i agents de policia es van enfrontar a l'exterior d'una planta de carbó a Yorkshire, durant l'anomenada batalla d'Orgeave, que va acabar amb desenes de ferits.

Si al Regne Unit de la dècada de 1980 l'objectiu dels vaguistes era canviar les polítiques del Govern, en aquells estats més dèbils, els agents no estatals violents podrien ser encara més ambiciosos i voler controlar directament i per la força els territoris productors de combustible. Un exemple el vam tenir quan Estat Islàmic es va apoderar dels camps petrolífers de Síria i l'Iraq a mitjan dècada de 2010, o també, el tenim actualment a Nigèria, on ja no és possible impedir el robatori diari de centenars de milers de barrils de petroli; és més, qualsevol govern nigerià que intentés reduir la producció de petroli, hauria de veure primer la manera de prevenir que la població seguís beneficiant-se d'aquest espoli energètic per la força¹⁸.

Una de les conseqüències de la transició cap a energies amb baixes emissions de carboni és que dona molta més importància i valor a un nou grup de recursos que cada cop més estan en boca de tothom: el liti, utilitzat en moltes bateries, o el coure del cablejat elèctric, entre altres. Els agents no estatals violents ho saben, i ja estan operant per controlar aquests recursos i estendre els conflictes a noves zones que en són productores. A la selva amazònica, per exemple, la màfia ha construït centenars d'aeròdroms

14. Vegeu Banc Mundial (2022) i OCDE *et al.* (2022).

15. *Beyond Oil and Gas* és una aliança de governs nacionals i subnacionals que va néixer a la COP26 de Glasgow i està liderada per Costa Rica i Dinamarca. Busca aconseguir una transició justa i administrada de la producció de petroli i gas.

16. Vegeu Schislowska (2021).

17. Vegeu Colgan *et al.* (2021).

18. Vegeu Gupte (2021).

il·legals per poder transportar mercaderies, des de i cap a les seves mines il·legals¹⁹. Les evidències apunten a que van ser miners il·legals els qui van matar a ganivetades al cap d'una tribu wayãpi de la selva amazònica brasilera, un exemple més de violència perpetrada contra pobles indígenes en la lluita pels recursos de les seves terres²⁰. I com a resposta, a Colòmbia i a l'Equador s'han format ja grups de guàrdies indígenes per protegir les seves terres.

Tot i que la majoria dels miners il·legals van a la caça de l'or, els minerals necessaris per a les energies netes també són objectius molt preuats tant per als furtius com per als grans consorcis internacionals. Delinqüents armats i saquejadors cerquen platí i coure a les mines de Sud-àfrica²¹; manifestants que protesten contra l'extracció de liti han tallat carreteres prop dels llocs d'extracció a Xile²², i a Sèrbia, s'han bloquejat autopistes per evitar l'obertura d'una mina de liti explotada per Rio Tinto²³. Al mateix temps, grups terroristes com les Forces Democràtiques Aliades-Exèrcit Nacional d'Alliberament d'Uganda s'han finançat amb el contraban de minerals procedents de la República Democràtica del Congo, rica en cobalt²⁴.

La transició energètica hauria d'aconseguir que, progressivament, el petroli i el gas esdevinguessin recursos d'importància menor. Tanmateix, això tampoc no posarà fi als conflictes pels recursos valuosos relacionats amb l'energia.

19. Vegeu Andreoni (2022) i Meers *et al.* (2022).

20. Vegeu Charner *et al.* (2019).

21. Vegeu United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (2016).

22. Vegeu Sherwood (2019).

23. Vegeu Reuters (2022).

24. Vegeu Gatimu (2016).

El creixement paral·lel de la demanda de traficants de persones i de guàrdies fronterers

A conseqüència de tot el que hem assenyalat, en les pròximes dècades milions de persones es veuran forçades a abandonar la seva llar, el seu poble i el seu país d'origen per efecte del canvi climàtic. I és molt possible que alguns d'aquests immigrants caiguin a les xarxes de traficants de persones amb l'esperança d'accedir a territoris on legalment no són benvinguts. Per desgràcia, a dia d'avui això ja és un negoci important, que mou més de 100 milions de dòlars l'any a les rutes migratòries de la Mediterrània occidental i central cap a Europa²⁵. Si el canvi climàtic intensifica la pressió migratòria des de les zones vulnerables i no s'arriba a un acord internacional sobre l'estatus jurídic i les rutes migratòries dels refugiats climàtics, hi haurà cada cop més persones que lliurin els seus estalvis als traficants només per tenir una oportunitat de gaudir d'una vida millor (uns estalvis que passaran a finançar tot tipus d'activitats armades il·legals). Al mateix temps, al costat receptor de la frontera, també poden sorgir agents no estatals violents que s'organitzin per detenir els immigrants pel seu compte. Als Estats Units, aquests grups paramilitars de vigilància, des de la milícia *Minuteman* fins als *Three Percenters*, ja fa dècades que patrullen la frontera sud del país²⁶.

Si bé és cert que els immigrants climàtics acostumen ser persones vulnerables que cerquen refugi en territoris propers o més habitables, també podem veure que emergeix un nou perfil d'immigrant, amb recursos abundants i els anomenats «passaports adients» que també fa créixer la demanda d'agents no estatals violents per efecte del canvi climàtic. En aquest cas, això vindria ocasionat per interrupcions en la cadena de subministrament o l'escassetat d'aigua, que podria fer que aquestes persones privilegiades busquessin refugi en comunitats

privades dotades de la seva pròpia infraestructura, com ara petites xarxes elèctriques amb emmagatzemament d'energia i dessaladores per garantir-se el subministrament d'aigua.

Llevat que estiguessin obertes a tothom –fet poc probable, ja que precisament la seva raó de ser és preservar els recursos per a uns pocs–, aquestes comunitats haurien d'estar en recintes tancats i protegides per guàrdies armats. La idea no es contempla només en distòpies de ciència-ficció com ara *Elysium* (2013), en què les elits milionàries resideixen en una estació espacial frondosa i verda, mentre que la resta malviu en una Terra en runes; avui en dia, ja hi ha empreses que ofereixen serveis de seguretat privada que patrullen barris de Chicago i Los Angeles i que protegeixen als seus clients de la delinqüència²⁷. De fet, si recordem el pas de l'huracà Katrina per Nova Orleans el 2005, al cap de poques hores de la tragèdia, homes armats procedents de les empreses de seguretat privada Blackwater i Instinctive Shooting International van desplegar-se per protegir negocis privats i edificis del Govern²⁸.

El caos i la injustícia arran de les catàstrofes climàtiques

El Grup Intergovernamental d'Experts sobre Canvi Climàtic (IPCC) afirma que «el canvi climàtic antropogènic» provocarà «fenòmens extrems més freqüents i intensos», i que un escalfament global igual o superior a 1,5 °C causarà «increments inevitables de múltiples riscos climàtics»²⁹. Per tal de donar resposta a les inundacions i als incendis forestals més perjudicials, els governs destinaran més presupost en ajudes per pal·liar els efectes dels desastres. Si aquestes respostes són insuficients o poc equitatives, poden generar una gran indignació i afectar la legitimitat de l'Estat.

25. Vegeu Frontex (2020).

26. Vegeu Felbab-Brown *et al.* (2021).

27. Vegeu Goudie (2022) i CBS News Los Angeles (2022).

28. Vegeu Scahill (2005).

29. Vegeu IPCC (2023).

Si no s'arriba a un acord internacional sobre l'estatus jurídic i les vies migratòries dels refugiats climàtics, cada vegada hi haurà més persones que facin servir els seus estalvis per pagar traficants amb l'esperança de poder accedir a una vida millor

Això és el que ja va succeir en anteriors desastres naturals. El 2018, després del pas de l'huracà *Harvey* per l'Estat de Texas (EUA), funcionaris estatunidencs van acusar el comissionat el Territori de Texas George P. Bush, de «discriminació per motius de raça i nacionalitat» quan la seva agència va denegar fons federals d'ajuda als comtats de Houston i Harris³⁰. Altres investigacions han conclòs que, en cas de catàstrofe, l'Agència Federal per a la Gestió d'Emergències (FEMA) sovint concedeix més ajudes a les víctimes de raça blanca que a les persones negres (aquest desequilibri es deu en part al fet que la FEMA concedeix més ajudes als propietaris i als arrendadors –que majoritàriament són persones blanques– que als llogaters i els ciutadans negres –que són desproporcionadament llogaters, sobretot a les zones urbanes–)³¹.

De vegades, el que obre la porta als agents no estatals violents no és tant la injustícia en el tipus de resposta a la catàstrofe, com simplement, la incompetència de les autoritats públiques. En les inundacions devastadores que van assolir el Pakistan el juliol de 2010, moltes de les víctimes van considerar que el govern no va actuar satisfactòriament. Per contra, alguns grups islamistes com els talibans o Lashkar-i-Toiba van mobilitzar-se ràpidament per proporcionar aliments, aigua i atenció mèdica, fet que va portar a l'aleshores

president, Asif Ali Zardari, a declarar que aquests extremistes «agafarien els nadons que quedessin orfes i els internarien als seus camps per entrenar-los com a futurs terroristes»³².

De la mateixa manera, el control de l'ajuda internacional per a catàstrofes pot ser també una font important de poder per als agents no estatals violents. La sequera que va agreujar un episodi de fam a Somàlia el 2011 n'és un clar exemple. El grup islamista insurgent *al-Shabab* controlava el sud de Somàlia durant aquest episodi, i la seva decisió de prohibir la intervenció de les agències d'ajuda de les Nacions Unides, que denominava «la cara civil de les forces infidels», va provocar que la fam fos molt més mortal del que ho hauria estat en un altre escenari³³.

Les mateixes polítiques d'adaptació al canvi climàtic poden ser també font de discòrdia. On es construiran els dics i quins barris es protegiran?, quines zones asseguraran els governs i prometran reconstruir?, i quines es consideraran «zones de construcció prohibida» perquè els governs i les asseguradores no se'n puguin fer responsables? El ressentiment per les decisions del govern d'obligar la població a allunyar-se d'un territori perillós, o de perjudicar el valor dels immobles mitjançant la reassignació de les zones de risc d'incendi i inundació pot ser també un detonant de la decisió d'una persona a l'hora de donar suport a un agent no estatal violent.

La indignació i l'enuig contra els responsables del canvi climàtic

A mesura que s'agreugen els efectes del canvi climàtic, augmenta la distància entre el discurs dels polítics sobre «l'amenaça existencial» que representa la crisi climàtica i el que fan per afrontar-la³⁴. Així doncs, és esperable que cada cop més activistes pel clima recorrin a la

30. Vegeu Zhang *et al.* (2022).

31. Vegeu Flavelle (2021).

32. Vegeu Hill. *et al.* (2020).

33. Vegeu Seal i Bailey (2013); i Jackson (2022).

34. Vegeu ONU (2018).

violència per aconseguir els seus objectius. Això podria implicar accions violentes per pressionar els polítics perquè actuïn, o atacs directes contra infraestructures productores de combustibles fòssils amb l'objectiu de reduir les emissions a curt termini i augmentar el cost de cremar aquests combustibles.

La violència en nom de la protecció del medi ambient local no és quelcom nou. En la dècada de 1990, el moviment estatunidenc *Earth Liberation Front* va provocar una sèrie d'incendis per evitar la tala d'un bosc de Colorado on s'havia de construir un complex turístic d'esquí³⁵. Al delta del Níger, des de 2006 el grup de milicians *Movement for the Emancipation of the Niger Delta* (MEND) ha sabotegat infraestructures de gas i petroli i ha segrestat empleats d'empreses petrolieres³⁶. Tot i que també denuncien la injustícia envers l'ètnia ijaws i la falta de control local sobre els recursos, la contaminació causada per l'extracció d'hidrocarburs és una motivació fonamental per a l'activitat violenta del grup. Així mateix, la campanya de sabotatge contra la indústria extractiva de coure a Bougainville (Papua Nova Guinea), a finals de la dècada de 1980, va estar provocada per una combinació de reivindicacions pel control dels beneficis i el ressentiment pels danys ambientals.

Malgrat això, són comptades les vegades que la mitigació del canvi climàtic ha estat la motivació principal dels actes violents. Les protestes pel clima normalment són pacífiques, tant si es tracta d'un grapat d'activistes de Greenpeace que ocupen una plataforma petrolera a Dinamarca, com si són centenars de milers d'activistes dels *Fridays for Future* que es manifesten pels carrers de Berlín. Des de principis de la dècada de 2020 ha augmentat el nombre d'activistes que opten per provocar danys menors sobre la propietat: enganxar-se amb cola a les autopistes, llançar aliments contra quadres de valor incalculable o desinflar

35. Vegeu Wolfé (2022).

36. Vegeu Hazen *et al.* (2007).

neumàtics dels tot terrenys. Els ferits per les protestes pel clima gairebé sempre són casos aïllats deguts a danys col·laterals, com ara quan els activistes pel clima alemanys del grup *Ende Gelände* van fer ús de la força per trencar un cordó policial que protegia la mina de carbó Jänschwalde de Brandenburg, on van resultar ferits tres agents³⁷.

Fins i tot un dels grups més radicals, tal com indica el seu nom, *Extinction Rebellion*, descriu la seva estratègia com una «acció directa no violenta i desobediència civil»³⁸. Mentrestant, centenars d'activistes defensors del medi ambient, especialment indígenes, són assassinats cada any a mans de forces de seguretat, organitzacions criminals i les forces paramilitars decidides a continuar amb l'extracció de recursos, costi el que costi. Segons Global Witness, els països més perillosos per als defensors del medi ambient són, per aquest ordre, Colòmbia, Mèxic, les Filipines i el Brasil³⁹. Sovint la violència paramilitar perpetrada contra manifestants pacífics ha estat precedida per actuacions de sabotatge violent per part de defensors del medi ambient, per exemple, els atacs contra el poble ogoni al delta del Níger a mitjan dècada de 1990⁴⁰.

Així i tot, alguns moviments socials, en gran mesura pacífics, s'han beneficiat de tenir una «branca radical» disposada a adoptar mesures extremes que el gruix dels seus partidaris no comparteix. Ara bé, si certament els efectes del canvi climàtic s'agreugen durant la pròxima dècada sorprendria que, encara que fos un percentatge ínfim de les persones que avui es manifesten pacíficament per la justícia climàtica, no pensessin que potser caldria recórrer a accions més expeditives, com per exemple, segrests selectius d'executius d'empreses de combustibles fòssils per

forçar la reducció de la producció, de les emissions i els efectes, o que algú cerqués una revenja violenta contra un polític a qui culpés de la mort d'un familiar malalt, que no va sobreviure la darrera onada de calor?, o per la desaparició de casa seva a conseqüència de la pujada del nivell del mar?

L'informe de *National Intelligence Estimates* publicat pel Govern federal dels Estats Units el 2021 qualifica «la demanda de finançament i suport tecnològic per part dels països en desenvolupament» i la «major sol·licitud d'assistència i ajuda humanitària» com a grans riscos per als interessos en matèria de seguretat nacional dels Estats Units el 2040⁴¹. Tot i que s'espera que aquests riscos per a la seguretat es manifestin en contextos diplomàtics, com les negociacions sobre les promeses incomplertes del G7 en matèria de finançament climàtic, tampoc no es pot descartar que petits grups de persones víctimes del canvi climàtic recorrin a la violència per castigar els països o empreses amb més responsabilitat en la crisi climàtica, o els que consideren responsables dels efectes col·laterals de les estratègies de mitigació de l'emergència climàtica, com ara la geoenginyeria solar.

Conclusions

Independentment de si es tracta d'ecoterroristes, de traficants de persones o de milícies desplegades després del pas dels huracans, els agents no estatals violents del segle XXI seran diferents dels del segle XX, època en què la humanitat va creure —erròniament— que la natura havia estat conquerida, era inerta i no tenia capacitat per tornar el cop a la seva creació més poderosa. No hi ha dubte que la natura contraatacarà amb incendis i inundacions, i és previsible que les víctimes humanes d'aquests fenòmens naturals responguin també amb violència.

37. Vegeu Deutsche Welle (2019).

38. Vegeu Extinction Rebellion. «About US» [Data de consulta: 22 de novembre de 2022] (en línia) <https://rebellion.global/about-us>.

39. Vegeu Global Witness (2021).

40. Vegeu Renner (2002).

41. Vegeu U.S. Office of the Director of National Intelligence (2021).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Andreoni, Manuela *et al.* «The Illegal Airstrips Bringing Toxic Mining to Brazil's Indigenous Land». *The New York Times*, (2 d'agost de 2022) (en línia) <https://www.nytimes.com/interactive/2022/08/02/world/americas/brazil-airstrips-illegal-mining.html>
- Baker, Mike. «Amid Historic Drought, a New Water War in the West». *The New York Times*, (1 de juny de 2021) (en línia) <https://www.nytimes.com/2021/06/01/us/klamath-oregon-water-drought-bundy.html>
- Banco Mundial. «Carbon Pricing Dashboard». *Banco Mundial* (en línia) [Data de consulta: 22 de novembre de 2022] <https://carbonpricingdashboard.worldbank.org>
- Benjaminsen, Tor A. *et al.* «Does Climate Change Drive Land-Use Conflicts in the Sahel?». *Journal of Peace Research* 49, n. 1 (2012), p. 97-111, (en línia) <https://doi.org/10.1177/0022343311427343>
- CBS News Los Angeles. «Beverly Hills Hires Two Private Security Companies After Attempted Robberies» (22 de novembre de 2021) (en línia) <https://www.cbsnews.com/losangeles/news/beverly-hills-hires-two-private-security-companies-after-attempted-robberies>
- Charner, Flora *et al.* «Brazil's Indigenous Guardians of the Amazon». *CNN*, (27 d'agost de 2019) (en línia) <https://www.cnn.com/2019/08/27/americas/amazon-waia-pi-intil>
- Colgan, Jeff D. *et al.* «Asset Revaluation and the Existential Politics of Climate Change». *International Organization* 75, n. 2 (desembre de 2021) (en línia) <https://doi.org/10.1017/S0020818320000296>
- Deutsche Welle. «Climate Protesters Storm German Coal Mines». *Deutsche Welle*, (30 de novembre de 2019) (en línia) <https://www.dw.com/en/climate-protesters-storm-german-coal-mines/a-51481884>
- Felbab-Brown, Vanda i Norio, Elsia. «What Border Vigilantes Taught US Right-Wing Armed Groups». *Brookings Institution*, (març de 2021) (en línia) <https://www.brookings.edu/articles/what-border-vigilantes-taught-us-right-wing-armed-groups>
- Finlay, Christopher J. «Legitimacy and Non State Political Violence». *Journal of Political Philosophy* 18 n. 3, (juliol de 2010) (en línia) <https://doi.org/10.1111/j.1467-9760.2009.00345.x>
- Flavelle, Christopher. «Why Does Disaster Aid Often Favor White People?». *The New York Times*, (7 de juny de 2021) (en línia) <https://www.nytimes.com/2021/06/07/climate/FEMA-race-climate.html>
- Frontex. «After the Money: Prices for People Smuggling on Central and Western Mediterranean Routes». *Frontex*, (juny de 2020) (en línia) <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/after-the-money-prices-for-people-smuggling-on-central-and-western-mediterranean-routes-EHdfJg>
- Gatimu, Sebastian. «Is the Illegal Trade in Congolese Minerals Financing Terror?». *Institute for Security Studies*, (març de 2016) (en línia) <https://issafrica.org/iss-today/is-the-illegal-trade-in-congolese-minerals-financing-terror>
- Gilley, Bruce. «The Determinants of State Legitimacy: Results for 72 Countries». *International Political Science Review* 27, núm. 1 (gener de 2006) (en línia) <https://doi.org/10.1177/0192512106058634>
- Global Witness. «Last Line of Defence». *Global Witness*, (13 de setembre de 2021) (en línia) <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/environmental-activists/last-line-defence>
- Goudie, Chuck. «Demand for Private Security in Neighborhoods, Businesses Grows in Chicago and Suburbs». *ABC 7 Chicago*, (25 de maig de 2022) (en línia) <https://abc7chicago.com/chicago-crime-violence-private-security-neighborhoods/11895182>

- Guo, Jessie *et al.* «The Economics of Climate Change: No Action Not an Option». *Swiss Re Institute*, 2021, (en línia) <https://www.swissre.com/institute/research/topics-and-risk-dialogues/climate-and-natural-catastrophe-risk/expertise-publication-economics-of-climate-change.html>
- Gupte, Eklava. «Nigeria Losing 200,000 b/d to Crude Oil Theft as Sabotage Grows: NNPC». *S&P Global Commodity Insights*, (25 de febrer de 2021) (en línia) <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/oil/022521-nigeria-losing-200000-bd-to-crude-oil-theft-as-sabotage-grows-nnpc>
- Hazen, Jennifer M. i Horner, Jonas. «Annexe 5: The Movement for the Emancipation of the Niger Delta (MEND)», en: *Small Arms, Armed Violence, and Insecurity in Nigeria: The Niger Delta in Perspective*. Ginebra: Small Arms Survey, 2007, (en línia) <http://www.jstor.org/stable/resrep10752.20>
- Hill, Alice C. i Martínez-Díaz, Leonardo. *Building a Resilient Tomorrow: How to Prepare for the Coming Climate Disruption*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
- Holbig, Heike. «International Dimensions of Legitimacy: Reflections on Western Theories and the Chinese Experience». *Journal of Chinese Political Science*, n. 16 (febrer de 2011), <https://doi.org/10.1007/s11366-011-9142-6>.
- IPCC, «*Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*». *Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Lösschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (eds.)]. Cambridge i New York: Cambridge University Press, 2022, doi:10.1017/9781009325844.
- Instituto Interregional de las Naciones Unidas para Investigaciones sobre la Delincuencia y la Justicia. «Strengthening the Security and Integrity of the Precious Metals Supply Chain». *UNICRI*, (maig de 2016) (en línia) https://unicri.it/sites/default/files/2019-10/PM_draft_onlinev.pdf
- Jackson, Ashley. «A Deadly Dilemma: How Al-Shabaab Came to Dictate the Terms of Humanitarian Aid in Somalia». *Overseas Development Institute* [Data de consulta: 22 de novembre de 2022] (en línia) <https://odi.org/en/insights/a-deadly-dilemma-how-al-shabaab-came-to-dictate-the-terms-of-humanitarian-aid-in-somalia>
- James, Ian. «As Water Crisis Worsens on Colorado River, an Urgent Call for Western States to 'Act Now'». *Los Angeles Times*, (20 de juny de 2022) (en línia) <https://www.latimes.com/environment/story/2022-06-20/as-colorado-river-reservoirs-drop-states-urged-to-act-now>
- Krampe, Florian. «Empowering Peace: Service Provision and State Legitimacy in Nepal's Peace-building Process». *Conflict, Security & Development* 16, n. 1 (març de 2016), p. 53-73, (en línia) <https://doi.org/10.1080/14678802.2016.1136138>
- Lenshie, Nsemba Edward *et al.* «Desertification, Migration, and Herder-Farmer Conflicts in Nigeria: Rethinking the Ungoverned Spaces Thesis». *Small Wars & Insurgencies* 32, n. 8 (agost de 2020) (en línia) <https://doi.org/10.1080/09592318.2020.1811602>
- Lieven, Anatol. «Counter-Insurgency in Pakistan: The Role of Legitimacy». *Small Wars & Insurgencies* 28, n. 1 (febrer de 2017) (en línia) <https://doi.org/10.1080/09592318.2016.1266128>
- Meers, Jelter *et al.* «Investigating Rainforest Destruction: Finding Illegal Airstrips with the Help of Machine Learning». *Rainforest Investigations Network*, (octubre de 2022) (en línia) <https://pulitzercenter.org/journalism/initiatives/rainforest-investigations-network-initiative>

- McCulloch, Neil *et al.* «An Exploration of the Association Between Fuel Subsidies and Fuel Riots». *World Development* n. 157, (setembre de 2022) (en línia) <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2022.105935>
- OCDE i IISS. «Fossil Fuel Subsidy Tracker». *OCDE-IISS*, [Data de consulta: 22 de novembre de 2022] (en línia) <https://fossil-fuelsubsidytracker.org>
- ONU. «Climate Change: An 'Existential Threat' to Humanity, UN Chief Warns Global Summit». *ONU*, (maig de 2018) (en línia) <https://news.un.org/en/story/2018/05/1009782>
- Pham, Peter. «State Collapse, Insurgency, and Famine in the Horn of Africa: Legitimacy and the Ongoing Somali Crisis». *Journal of the Middle East and Africa*, 2 (2011), p. 153-187, (en línia) <https://doi.org/10.1080/21520844.2011.617238>.
- Renner, Michael. «The Anatomy of Resource Wars». En: Thomas Prugh (ed.), *Worldwatch Paper* n. 162 (octubre de 2002) (en línia) <http://archive.niza.nl/docs/200210171557447558.pdf>
- Reuters. «Green Activists Stage Tent Protest to Halt Lithium Exploration in Serbia». *Reuters*, (11 de febrer de 2022) (en línia) <https://www.reuters.com/business/environment/green-activists-stage-tent-protest-halt-lithium-exploration-serbia-2022-02-11>
- Scahill, Jeremy. «Blackwater Down». *CBS News*, (22 de setembre de 2005) (en línia) <https://www.cbsnews.com/news/blackwater-down>
- Schislowska, Monica. «Polish Miners, Power Workers, Protest Shift Away From Coal». *Associated Press*, (9 de juny de 2021) (en línia) <https://www.pbs.org/newshour/world/polish-miners-power-workers-protest-shift-away-from-coal>
- Seal, Andrew i Bailey, Rob. «The 2011F °amine in Somalia: Lessons Learnt From a Failed Response?». *Conflict and Health* 7, 22 (2013) (en línia) <https://doi.org/10.1186/1752-1505-7-22>
- Sherwood, Dave. «Chile Protesters Block Access to Lithium Operations: Local Leader». *Reuters*, (25 d'octubre de 2019) (en línia) <https://www.reuters.com/article/us-chile-protests-lithium/chile-protesters-block-access-to-lithium-operations-local-leader-idUSKBN1X42B9>.
- U.S. Office of the Director of National Intelligence. «National Intelligence Estimate on Climate Change». *ODNI*, (octubre de 2021) (en línia) https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/NIE_Climate_Change_and_National_Security.pdf
- Williams, A. Park *et al.* «Rapid Intensification of the Emerging Southwestern North American Megadrought in 2020-2021». *Nature Climate Change* 12 (2022), p. 232-234, (en línia) <https://doi.org/10.1038/s41558-022-01290-z>
- Wolfe, Matthew. «The Rise and Fall of America's Environmentalist Underground». *New York Times*, (26 de maig de 2022) (en línia) <https://www.nytimes.com/2022/05/26/magazine/earth-liberation-front-joseph-mahmoud-dibee.html>.
- Zhang, Andrew i Fechter, Joshua. «Feds Say Texas Discriminated Against Communities of Color When It Denied Houston Flood Aid». *Texas Tribune*, (8 de març de 2022) (en línia) <https://www.texastribune.org/2022/03/08/texas-houston-harris-HUD-harvey-flood-aid>